

ELM

Qüvvət elmdədir...

Nizami Gəncəvi

HAYUKA

Орган Президиума Национальной академии наук Азербайджана

SCIENCE

Newspaper of the Presidium of the Azerbaijan National Academy of Sciences

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası Rəyasət Heyətinin orqanı

№ 38 (1435)

Cümə, 22 noyabr 2024-cü il

Qəzet 1984-cü ildən nəşr olunur

COP29-un yaşıl sivilizasiya anonsu

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin nitqindəki "ölkə göstəricilərinin qiymətləndirilməsində... Tanrının bəxş etdiyi təbii sərvətlər meyar kimi götürülməli deyil" - mesajı COP29-un ən mükəmməl aforizmidir.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin elan etdiyi "Yaşıl dünya naminə həmrəylik ili" ilə Birləşmiş Millətlər Təşkilatının İqlim Dəyişmələri üzrə Çərçivə Konvensiyasının Tərəflər Konfransının 29-cu sessiyası mahiyyəti və hədəfləri etibarilə bir-birini tamamlayan baxışlardan ibarətdir. "Yaşıl dünya naminə həmrəylik ili"nin ölkəmizdə yaratdığı yaşıl hərəkət COP29-un irəli sürdüyü iqlim dəyişiklərinin yarıda biləcəyi fəlakətlərdən xilas olmaq üçün yaşıl enerjinin ön möv-

qeyə çəkilməsi nəticə olaraq ölkələri və dünyanı qorumağa, yaşatmağa və inkişaf etdirməyə xidmət edən global hadisələrdir. Yaşıl Dünya naminə hərəkət sahəsində həyata keçirilən tədbirlər Azərbaycan Respublikasının COP29 kimi dünyanın bir nömrəli beynəlxalq tədbirinə ev sahibliyi etməsinə haqq qazandırır. Həm də müstəqil Azərbaycan Respublikasının hərtərəfli və sürətli inkişafı, beynəlxalq aləmdə əldə etdiyi nailiyyətlər də COP29-u ən yüksək səviyyədə keçirməyə ge-

niş imkan yaratmışdır. Heç şübhəsiz ki, COP29-un estafetini qəbul etmək Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin dünya liderləri sırasındakı yüksək nüfuzunun da real təzahürüdür. Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin açılış iclasındakı parlaq çıxışı COP29 hərəkətinin manifestidir. Bu dərinməzmunlu nitqdə COP29-un əsas reallıqları və perspektivləri öz əksini tapmışdır. Cənab Prezidentin çıxışı COP29 üzrə Azərbaycan reallıqlarının gerçək təqdimatı, dünyanın obyektiv qiymətləndirilməsi, yaxın-uzaq gələcəyin pragmatik paroludur. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin nitqindəki "ölkə göstəricilərinin qiymətləndirilməsində Tanrının bəxş etdiyi təbii sərvətlər meyar kimi götürülməli deyil" - mesajı COP29-un ən mükəmməl aforiz-

midir. Əks halda, dünya ölkələri "Tanrının bəxş etdiyi real təbii sərvətlər"dən tam imtina edib, "yaşıl keçid" axtarışı ilə yeni yaşıl imkanlar əldə edəndə qədər böhran təhlükəsi ilə üzləşə bilərlər. Azərbaycan Prezidentinin sərrast aforizm kimi səslənən fikirləri dünyanın tarazlığını pozmaq həddinə çatmamaq şərti ilə bütün təbii sərvətlərdən yerində və qədərində istifadə etməyin mümkünlüyünə realist baxışın ifadəsidir. Bu, "Tanrının bəxş etdiyi təbii sərvətlər"lə yaşıl texnologiyalardan əldə olunacaq gəlirlərin düzgün balansının tapılmasının zəruriliyini nəzərə çatdıran pragmatik çağırışdır.

Bu gün dünyanın bir çox ölkələrində, o cümlədən Azərbaycanda "Tanrının bəxş etdiyi təbii sərvətlər" COP29-un hədəflərinin həyata keçirilməsi üçün dayanıqlı

donor funksiyasını yerinə yetirir. Fikrimizcə, o ölkələr "yaşıl keçidə" daha səmərəli şəkildə nail ola biləcəklər ki, onların yaşıl texnologiyalar əldə etmək üçün real təbii sərvətlərdən gələn dayanıqlı gəlirləri vardır. Beləliklə, Tanrının bəxş etdiyi təbii sərvətlər mövcud dayanıqlı inkişafı yaşıl keçid arasında yaşıl transformasiya funksiyasını yerinə yetirir. Azərbaycanın mövcud neft-qaz gəlirləri bu gün yaşıl iqtisadi zona kimi elan olunmuş Naxçıvan Muxtar Respublikasında, Qarabağda və Şərqi Zəngəzurda, həmçinin Böyük Qayıdış hərəkətində "yaşıl keçid" mərhələsinə uğurla keçidin hərəkətverici qüvvəsidir. Şübhəsiz, həm "Tanrının bəxş etdiyi təbii sərvətlərə" malik olan və həm də yaşıl enerji əsasında XXI əsrin yaşıl iqtisadiyyatını qura bilən və inkişaf etdirən ölkələr yaxın gələcəyin lider dövlətləri sırasına çıxmaq imkanı qazanacaqdır. Bu cəhətdən Azərbaycan dünyanın ən şanslı ölkələrindən biridir. Çünki Azərbaycan ərazisi məşhur Mendeleyev cədvəlindəki əksər yeraltı və yerüstü təbii sərvətlərlə zəngin olan ölkədir. Bununla yanaşı, Azərbaycanda həm də artıq bir neçə ildir ki, Prezident İlham Əliyevin irəli sürdüyü neftdən asılı olmayan iqtisadiyyat modelinin yaradılması üçün düşünülmüş dövlət siyasəti həyata keçirilir. Artıq Azərbaycan Respublikasının dövlət büdcəsində neftdən asılılığı aradan qaldırmağa xidmət edən aqrar sektordan, turizmdən, nəqliyyat sferasından, işə xidmətindən əldə edilən gəlirlər kifayət qədər əhəmiyyətli əmsala malikdir. Yaşıl dünya naminə həmrəylik ili və COP29-un çağırışları neftdən asılı olmayan gəlirlərin siyahısına yaşıl iqtisadiyyatdan və alternativ yaşıl enerji mənbələrindən əldə olunacaq maliyyə imkanları da əlavə olunacaqdır.

Hazırda Azərbaycan Respublikasında yaşıl iqtisadiyyatın qurulması istiqamətində genişmiqyaslı işlər aparılmaqdadır. Bundan başqa, ölkəmizdə mövcud təbii sərvətlərin istismarının, emalının, bazara çıxarılmasının yaşıl texnologiyalar əsasında yenidən qurulması prosesləri də genişlənməkdədir. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin COP29-un açılış mərasimindəki nitqində ölkəmizdə yaşıl iqtisadiyyat infrastrukturunun formalaşdırılması, bərpa olunan alternativ yaşıl enerji mənbələrinin yaradılması istiqamətində həyata keçirilən dövlət proqramlarının və nəzərdə tutulan yeni layihələrin aydın mənzərəsi verilmişdir.

(davamı 2-ci səhifədə)

AMEA-da COP29-a həsr olunmuş kitab sərgisi

AMEA Rəyasət Heyətinin binasında "Yaşıl dünya naminə həmrəylik ili" və COP29-a həsr olunmuş kitab sərgisinin açılışı olub.

Açılış mərasimində çıxış edən AMEA-nın prezidenti akademik İsa Həbibbəyli ölkəmizdə təşkil olunan COP29 tədbirlərinin uğurla davam etdirildiyini bildirdi. Dünyanın ən böyük tədbirlərindən biri olan COP29-un ölkəmizdə keçirilməsini Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə müstəqil dövlətimizin hərtərəfli və sürətli inkişafı, beynəlxalq aləmdə əldə etdiyi nailiyyətlərin nəticəsi olduğunu vurğulayan akademik İsa Həbibbəyli global tədbirin elmi əhəmiyyətindən danışıb. Bakıda keçirilən COP29 tədbirlərinin tarixi əhəmiyyət kəsb etdiyini vurğulayan AMEA rəhbəri qeyd edib ki, COP29 tədbirlərində Akademiyaya da yüksək səviyyədə təmsil olunur, elmi konfranslarda fəal iştirak edirlər. AMEA-da açılışı keçirilən kitab sərgisində Akademiyanın

Humanitar və İctimai Elmlər bölmələri ilə yanaşı, digər elmi bölmələr tərəfindən də nəşr olunan kitabların nümayiş olunduğunu diqqətə çatdıran akademik İsa Həbibbəyli sərginin

COP29 tədbirlərinin sonunadək davam edəcəyini bildirdi.

Sonra AMEA-nın vitse-prezidenti akademik İradə Hüseynova və AMEA-nın müşaviri akademik Adil Qəribov

çıkış edərək Akademiyanın elmi bölmələri tərəfindən sərgidə təqdim edilən kitabların "Yaşıl dünya naminə həmrəylik ili"nə və COP29-a layiqli töhfə olduğunu vurğulayıblar.

Sərginin açılışında AMEA Rəyasət Heyətinin üzvləri, Rəyasət Heyəti aparatının şöbə müdirləri və əməkdaşları iştirak ediblər.

Akademik Rasim Əliquliyev: "Süni intellekt texnologiyaları yaşıl problemlərin həllində mühüm rol oynayacaq"

BMT-nin İqlim Dəyişmələri üzrə Çərçivə Konvensiyasının Tərəflər Konfransının 29-cu sessiyası (COP29) Azərbaycan elminin qarşısına ölkəmizdə yaşıl iqtisadiyyatın, yaşıl cəmiyyətin formalaşdırılması, ekoloji vəziyyətin yaxşılaşdırılması, o cümlədən alternativ enerji mənbələrindən istifadənin genişləndirilməsi ilə bağlı mühüm vəzifələr qoyur.

Bunu AMEA-nın vitse-prezidenti, Elm və Təhsil Nazirliyinin İnformasiya Texnologiyaları İnstitutunun baş direktoru, akademik Rasim Əliquliyev AzərTac-a açıqlamasında söyləyib.

COP29-un Azərbaycan elminin qarşısına qoyduğu problemlər və vəzifələrə, yeni prioritetlərə diqqət çəkən akademik Rasim Əliquliyev rəqəmsal texnologiyaların yaşıl dünya üçün yaratdığı neqativ təsirlərin minimalaşdırılmasında, eyni zamanda, mürəkkəb ekoloji problemlərin həllində süni intellekt texnologiyalarının tətbiqinin çox böyük perspektivlər vəd etdiyini söyləyib.

Akademik global iqlim dəyişmələri problemlərinin həllində alim və mütəxəssislərin fəal iştirakının vacibliyinə toxunub. Bildirib ki, sağlam ətraf mühiti formalaşdırmaq məqsədilə rəqəmsal texnologiyalardan istifadə əsasında müxtəlif yaşıl problemlərin həllinə dəstək verilməlidir. Təbiətdə gedən prosesləri təhlil etmək, iqlim dəyişmələri ilə bağlı ifrat böyük məlumatları vaxtılı-vaxtında toplamaq, intellektual emal etmək, yüksək keyfiyyətli, analitik və proqnoz üçün əhəmiyyətli bilikləri əldə etmək son dərəcə vacibdir.

"Prezident İlham Əliyevin yaşıl texnologiyaların inkişafı, yaşıl cəmiyyətin və yaşıl iqtisadiyyatın formalaşdırılması ilə bağlı çağırışlarına elmi dəstək verməliyik", - deyən AMEA-nın vitse-prezidenti, IV Sənaye İnqilabının gətirdiyi yeniliklər kontekstində ölkəmizdə yeni enerji, nəqliyyat və su təchizatı infrastrukturlarının qurulması, eləcə də digər kritik sistemlərin fəaliyyətinin intellektuallaşdırılması, kibertəhlükəsizliyinin təmin olunması istiqamətində konkret elmi innovativ layihələrin işlənilməsinin nəzərdə tutulduğunu vurğulayıb.

Quraqlıq və torpağın deqradasiyası alimləri ciddi düşünməyə və çıxış yolları axtarmağa sövq edir

BMT-nin Dayanıqlı İnkişaf Məqsədlərinin mühüm müddələrindən biri ərzaq təhlükəsizliyinə nail olunmasıdır. İqlim dəyişikliyinə ərzaq sistemində mənfi təsiri bu məqsədin icrasını, əhalinin davamlı və sağlam qidaya çıxışı üçün edilən bütün səyləri risk altında qoya bilər. Dünyanın əksər yerlərində olduğu kimi, Azərbaycanda da quraqlıq, torpağın deqradasiyası və səhrələşmə problemləri aktualdır.

AZƏRTAC xəbər verir ki, bunu COP29 iqlim konfransında "Aşağı emissiyalı və dayanıqlı ərzaq sistemləri üçün elm və innovasiya" mövzusunda keçirilən yan tədbirdə Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının vitse-prezidenti, Elm və Təhsil Nazirliyinin Molekulyar Biologiya və Biotexnologiyalar İnstitutunun direktoru akademik İradə Hüseynova söyləyib.

Akademik deyib: "Mövcud problemlər alimləri ciddi düşünməyə və çıxış yolları axtarmağa vadar edir. Ərzaq və bioloji təhlükəsizliyə müasir yanaşmaların tətbiqi ilə töhfə verilməsi rəhbərlik etdiyim AMEA Biologiya və Tibb Elmləri Bölməsinin daim diqqət mərkəzində olur. Ölkədə tədqiqatlar üçün Bölmə tərəfindən müəyyən edilmiş prioritet istiqamətlərdən ikisini qeyd etmək istərdim. Bunlardan biri biomüxtəlifliyin, torpaq və su ehtiyatlarının müasir yanaşmalarla tədqiqi, bərpası, mühafizəsi, səmərəli istifadəsi, elektron məlumat bazaları və xərirlərinin yaradılmasıdır, digəri isə bioloji proseslərin molekulyar-genetik və fiziki-kimyəvi əsasları, genom, proteom və metabolom tədqiqatları, yeni bio-, nano- və postgenom texnologiyalarının fundamental və tətbiqi əsaslarının işlənilməsi və hazırlanmasıdır".

Biologiya və Tibb Elmləri Bölməsinin rəhbəri xatırladı ki, akademik Cəlal Əliyevin təşəbbüsü ilə Genetik Ehtiyatlar İnstitutunda Milli bitki Genbankının yaradılmasında ICARD-nın texniki dəstəyi mühüm rol oynayıb: "Hazırda burada, eləcə də Əkinçilik, Meyvəçilik və Çayçılıq, Tərəvəzçilik və digər elmi-tədqiqat institutlarında yerli torpaq-iqlim şəraitlərinə uy-

ğunlaşma əlamətlərini daşıyan minlərlə bitki nümunəsi, o cümlədən mədəni bitkilərin yabani əcdadları və xalq seleksiyası sortları toplanaraq mühafizə edilir, öyrənilir və tövsiyələr verilir. Bütün bu genetik müxtəliflikdən səmərəli istifadə etməklə ölkə alimləri tərəfindən son 6-7 il ərzində 70-dən çox davamlı sort yaradılıb və rayonlaşdırılıb".

Akademik İradə Hüseynova qeyd edib ki, daha bir məsələ müasir aqrar texnologiyaların tətbiqidir: "FAO-nun və CGIAR mərkəzlərinin dəstəyi ilə bir neçə becərmə və suvarma, bitki mühafizəsi, torpaqların yaxşılaşdırılması texnologiyaları ölkəyə gətirilib. Onların yerli şəraitdə tədqiqi və sınaq proseslərinə elmi-tədqiqat müəssisələri, Azərbaycan Dövlət Aqrar Universiteti, aqrohöndüklər cəlb edilib. 2020-ci ildən etibarən ölkədə Elektron Kənd Təsərrüfatı İnformasiya Sistemi yaradılıb ki, bu sistem su və torpaqlardan istifadənin səmərəliliyinin təmin olunmasına xidmət edir.

"Agrofood" sistemindəki tədqiqatlarda rəqəmsallaşdırılma və digər yüksək texnologiyalar sürətlə dəyişən iqlim və torpaq şəraitinə uyğunlaşmanı vaxtında təmin etməyə kömək edir. Rəhbərlik etdiyim Molekulyar Biologiya və Biotexnologiyalar İnstitutunda rəqəmsal genomik, genomik, molekulyar, biokimyəvi, morfo-fizioloji və biofiziki parametrlərin bioinformatik proqramlarla kompleks müqayisəli analizinin nəticələri artıq davamlı sortların yaradılmasında birbaşa tətbiqi edilib.

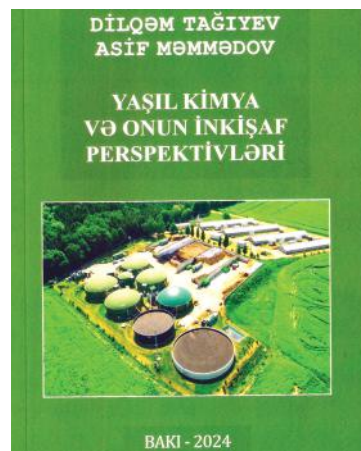
Bu gün dünyanın inkişaf etmiş ölkələrində davamlılıq kimi multimürəkkəb əlamətlərin ge-

netik "arxitekturası"nın təyini üzrə tədqiqatlarda artıq irimiqyaslı genetik analizlər aparılır. Bu baxımdan, son tədqiqatlarımızda buğda genomunda yüksək dəqiqlikə təsərrüfat əhəmiyyətli multimürəkkəb əlamətlərin genetik izlərini identifikasiya etmək məqsədilə GWAS (genome-wide association studies) - bütöv genom üzrə qiymətli əlamətlərlə ilişikli assosiasiyaların təyini analizi aparılıb. Bunun üçün 188 yumşaq buğda genotipi 25k SNP-Array-Chip tətbiqi etməklə tədqiq edilib. Rəqəmsal fenotipləmə texnologiyasından istifadə etməklə bitkilərin fizioloji vəziyyəti qeyri-invasiv olaraq (25 parametrlə hesablanması əsasında) qiymətləndirilib. Ən müasir transkriptom analiz aləti hesab olunan RNAseq metodundan istifadə etməklə stressə davamlı və həssas buğda genotiplərində quraqlıq, istilik və duz stresləri ilə induksiya olunan transkriptom analizləri həyata keçirilib.

İnstitutda, həmçinin ölkə üçün aktual olan bitki xəstəliklərinin tədqiqi, diaqnostikası, onlara qarşı mübarizə üçün tövsiyələrin hazırlanması istiqamətində də əhəmiyyətli nailiyyətlər əldə edilib".

Akademik bildirib ki, kənd təsərrüfatının dayanıqlılığında, karbon emissiyası məsələlərində bir vacib elmi istiqamət də fotosintezin daha dərinə öyrənilməsidir: "Bu sahədə də bizim institut böyük təcürbəyə malikdir. Hələ 70 il öncə Azərbaycanda "yaşıl inqilab"ın atası, akademik Cəlal Əliyev məhsuldarlıq proseslərinin nəzəri əsası kimi fotosintezin kompleks şəkildə tədqiqi ilə ideal buğda bitkisi tipinin yüksək məhsuldarlığını təyin edən prinsipləri işləyib-hazırlamışdı. Bu tədqiqatlar molekulyar-genetik səviyyədə başlayaraq bütöv bitki və əkinə qədər bütün prosesləri əhatə edib. Alınan nəticələr əsasında yaradılmış qısbəyül, məhsuldar sortlar ölkədə ərzaq təhlükəsizliyinin təmin olunmasında həlledici rol oynayıb".

İradə Hüseynova elm və innovasiyalara istiqamətlənmiş investisiya qoyuluşlarının tezliklə böyük və uzunmüddətli faydalar verəcəyini əmin olduğunu bildirdi.

Yaşıl kimya və onun inkişaf perspektivləri

AMEA-nın vitse-prezidenti, Kataliz və Qeyri-üzvi Kimya İnstitutunun baş direktoru akademik Dilqəm Tağıyevin və şöbə müdiri professor Asif Məmmədovun "Yaşıl kimya və onun inkişaf perspektivləri" adlı kitabı nəşr olunub.

Kitabda yaşıl kimyanın mövzusu, əsasları, prinsipləri, onların həyata keçirilməsi və inkişaf istiqamətləri verilib. Həmçinin təhlükəsiz və bərpa olunan xammaldan istifadə, daha təh-

lükəsiz kimyəvi maddələrin alınması, tullantıların qarşısının alınması, bioyanacaqın növləri, istifadə edilən xammallar, neft emalı zavodlarından bioemal zavodlarına keçidin perspektiv yolları təqdim edilir. Nəşrdə yaşıl kimyanın müasir problemlərinə həsr olunmuş müxtəlif dillərdə yazılmış kitab və elektron mənbələrdən geniş istifadə edilib.

Vəsait tədris və elmi tədqiqat işlərində istifadə üçün nəzərdə tutulsa da, ondan geniş oxucu kütləsi də istifadə edə bilər.

AMEA-nın 80 illiyi münasibətilə hazırlanan nəşrlərlə bağlı müzakirə

AMEA prezidenti yanında müşavirə keçirilib

AMEA-nın prezidenti akademik İsa Həbibbəylinin rəhbərliyi ilə Akademiyanın Rəyasət Heyətində müşavirə keçirilib. Müşavirədə AMEA-nın 80 illiyi ilə əlaqədar hazırlanan nəşrlərlə bağlı müzakirə aparılıb.

Həbibbəyli çapı qərara alınan nəşrlərin elmi-tarixi əhəmiyyətini diqqətə çatdırıb. AMEA rəhbəri nəzərdə tutulan kitabların çapa hazırlanmasının gələn ilin yanvar ayınadək tam başa çatdırılması barədə müvafiq tapşırıqlarını verib, təkliflərini bildirdi.

Müşavirədə çıxış edən akademik İsa Həbibbəyli Akademiyanın yubileyi ilə bağlı çapı nəzərdə tutulan monoqrafiyalar haqqında ətraflı məlumat verərək diqqətə çatdırıb ki, "Simalar" kitabı artıq son redaktə mərhələsindədir. "Heydər Əliyev və Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası" monoqrafiyasının, AMEA-nın Elmi Bölmələrinin keçdiyi inkişaf yolu haqqında bir neçə monoqrafik əsərin, Azərbaycan, rus və ingilis dillərində Tanıtma kitabının, əvvəlki illərdə elmi qurumun rəhbər heyətində təmsil olunmuş görkəmli akademiklərin bibliografik göstəricilərinin yazılıb çapa hazırlanması prosesi haqqında danışan akademik İsa

Müşavirədə həmçinin böyük Azərbaycan şairi Məhəmməd Füzulinin 530 illik yubileyi ilində keçirilən tədbirlərdən söz açılıb. Ölkə

Prezidenti İlham Əliyevin "Dahi Azərbaycan şairi Məhəmməd Füzulinin 530 illiyinin qeyd edilməsi haqqında" Sərəncamını xatırladan akademik İsa Həbibbəyli yubileyə bağlı AMEA-nın təşkilatçılığı ilə keçirilən tədbirlər, o cümlədən beynəlxalq elmi konfranslar və sərgilər, ölkədə və xarici ölkələrdə təşkil olunmuş müxtəlif mövzulu toplantılarda AMEA əməkdaşlarının yüksək səviyyədə təmsil olunması, il ərzində Akademiyada işıq üzü görmüş kitablar barədə ətraflı danışdı. Məhəmməd Füzulinin 530 illik yubileyi ilə əlaqədar bu il AMEA tərəfindən keçirilən tədbirlərin noyabrın sonunda Opera və Balet Teatrında təşkil olunacaq tədbirdə mürəz və çıxışlarla, həmçinin "Leyli və Məcnun" operasına AMEA əməkdaşlarının kollektiv baxışı ilə yekunlaşacağını bildirdi.

Müşavirədə həmçinin AMEA-da 2024-cü ildə aparılan elmi-tədqiqat işləri üzrə hesabat iclaslarının və elmi müzakirələrin keçirilməsi

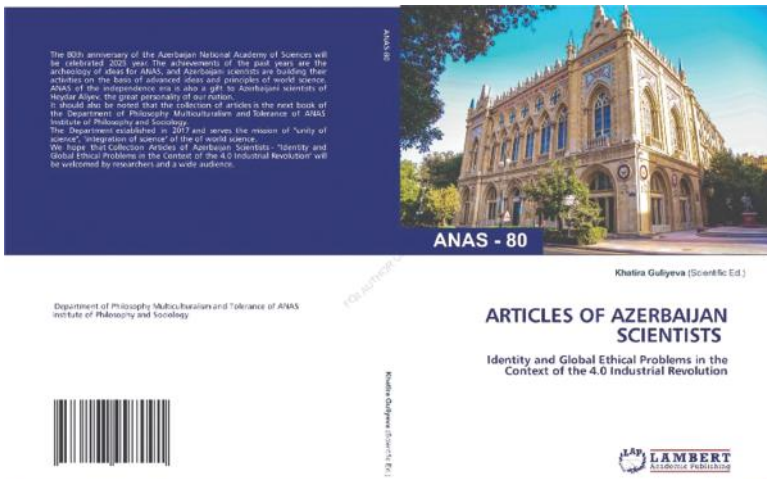
məsələsi də müzakirə edilib. AMEA-nın Elmi Bölmələrinin hesabatını və elmi-tədqiqat müəssisələrinin mühüm elmi nəticələrini əks etdirən nəşrin vaxtında və keyfiyyətlə çapa hazırlanması barədə müvafiq tapşırıqlar verilib.

Müzakirələrdə AMEA-nın vitse-prezidentləri akademik Rasim Əliquliyev, akademik Dilqəm Tağıyev, akademik İradə Hüseynova, akademik Gövhər Baxşəliyeva və akademik-katib akademik Arif Həşimov çıxış edərək təklif və mülahizələrini səsləndiriblər. AMEA Azad Həmkarlar İttifaqının sədri, siyasi elmlər üzrə fəlsəfə doktoru Sənan Həsənov və AMEA Rəyasət Heyəti aparatının İnsan resursları şöbəsinin müdiri, filologiya üzrə fəlsəfə doktoru Aynur Mahmud çıxış edərək müzakirəyə çıxarılan məsələlər üzrə müvafiq məlumatları diqqətə çatdırıblar.

Müşavirədə AMEA Rəyasət Heyətinin üzvləri, Rəyasət Heyəti aparatı şöbələrinin müdirləri iştirak ediblər.

"Lambert Akademik" nəşriyyatı Azərbaycan alimlərinin məqalələr toplusunu nəşr edib

Akademiyanın 80 illik yubileyinə töhfə

man and Ethics Problem in the Context of the 4.0 World Industrial Revolution), fə.l.e.d. prof. Məmməd Rzayevin "Müasir dövrdə özgələşmənin sosial-fəlsəfi mahiyyəti haqqında" (On the Socio-Philosophical Nature of Alienation in Modern Times), "Milli şüur və müasir şəxsiyyətin mahiyyəti" (National Consciousness and the Essence of Modern Identity), fə.l.e.d. dosent Ziba Ağayevanın "Müasir texnologiya dəyişiklikləri dövründə Azərbaycanda identiklik probleminin nəzəri perspektivləri" (Theoretical Perspective on the Problem of Identity of Azerbaijanis in the Era of Modern Technological Changes), fə.l.e.d. prof. Qərib Allahverdiyevin "İctimai həyatda azadlığın məhdudlaşdırılması zərurəti haqqında" (About the Necessity of Restriction of Freedom in a Certain Degree in Society) və "Mənəvi ideal sosial tərəqqinin inqredenti kimi" (The Moral Ideal as an Ingredient of Social Progress), və başqalarının məqalələri daxil edilib.

Kitabın məsul redaktoru tarix elmləri doktoru, dosent Rəfət Quliyev, redaktorları Multikulturalizm və tolerantlıq fəlsəfəsi şöbəsinin əməkdaşları Səvinc (Nisa) Quliyeva və Lələ Əliyevadır.

Məqalələr toplusu Multikulturalizm və tolerantlıq fəlsəfəsi şöbəsi tərəfindən AMEA-nın 80 illiyinə həsr olunub.

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Fəlsəfə və Sosiologiya İnstitutunun Multikulturalizm və tolerantlıq fəlsəfəsi şöbəsinin müdiri fəlsəfə elmləri doktoru Xatirə Quliyeva "Lambert Akademik" nəşriyyatı ilə əlaqələrini davam etdirir.

Nəşriyyat bu günlərdə filosof Xatirə Quliyevanın elmi redaktorluğu və tərtibatında "AMEA - 80. Azərbaycan alimlərinin məqalələri - identiklik və global etika problemləri 4.0 Sənaye İnqilabı kontekstində" ("Articles of Azerbaijan Scientists. Identity and Global Ethical

Problems in the Context of the 4.0 Industrial Revolution. ANAS - 80") məqalələr toplusu kitabını nəşr edib.

Topluya AMEA prezidenti akademik İsa Həbibbəylinin "Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Nizamnaməsi elmin inkişaf prosesində yol göstərən mayak kimi" (The Charter of the National Academy of Sciences of Azerbaijan as a Beacon Guiding the Way in the Development Process of Science), fə.l.e.d. dosent Xatirə Quliyevanın "İqlim, insan və etika problemi 4.0 Dünya Sənaye İnqilabı kontekstində sosial-fəlsəfi təhlil" (Social-Philosophical Analysis of the Climate - Hu-

AMEA-nın akademik-katibi misirli alimlərlə görüşüb

Misirin Elmi Tədqiqatlar və Texnologiya Akademiyasının prezidenti professor Gina El-Feky və vitse-prezidenti professor Tamer Hamovda Fizika İnstitutunda qonaq olublar.

Qonaqlar AMEA-nın akademik-katibi, institutun baş direktoru akademik Arif Həşimovla görüşüblər.

Görüş çərçivəsində tərəflər təmsil etdikləri qurumların fəaliyyəti barədə məlumat veriblər. Qarşılıqlı tədqiqatların aparılması, layihələrin icrası və digər mövzularda fikir mübadiləsi aparılıb.

Prof. Gina El-Feky Fizika İnstitutu ilə rəhbərlik etdiyi qurum arasında səmərəli əməkdaşlığın qurulması istiqamətində maraqlı olduğunu vurğulayıb. Akademik Arif Həşimov da qarşılıqlı əməkdaşlıqda maraqlı olduğunu qeyd edib.

Görüşdə, həmçinin Fizika İnstitutunun icraçı direktoru professor Hüseyn İbrahimov, elmi katib fizika üzrə fəlsəfə doktoru Afət Kərimova, Elmi innovasiyalar və xarici əlaqələr şöbəsinin müdiri fizika üzrə fəlsəfə doktoru Rüstəm Rüstəmov iştirak ediblər.

"Vikipediya"nın Azərbaycan dili bölməsində dərinlik 49-a yüksəlib

Müasir dövrdə informasiya siyasəti həyatımızın əsas hissəsinə çevrilib. İnternet resursları bu sahədə mühüm rol oynamaqla yanaşı, şüurlarımızda dərin izlər buraxır. İstər sosial şəbəkələr, istərsə də virtual ensiklopediyalar vasitəsilə məlumatın geniş auditoriyaya çatdırılması baxımından əhəmiyyəti artırır.

Bu baxımdan, "Vikipediya" virtual ensiklopediyası global informasiya mübadiləsində ciddi platformaya çevrilib. O, ölkəmizin həqiqətləri, zəngin mədəniyyəti, tarixi irsi və görkəmli şəxsiyyətləri barədə məlumatların dünya ictimaiyyətinə çatdırılmasında səmərəli resurslardan biridir.

Bu günlərdə Azərbaycan "Vikipediya" İcmasının gərgin və səmərəli fəaliyyəti nəticəsində Azərbaycan dili bölməsində dərinlik (keyfiyyət) 49-cu pilləyə yüksəlib. Bu faktın özü təsdiqləyir ki, "Vikipediya"nın Azərbaycan dili bölməsində effektiv inkişafa xidmət edən fəaliyyətlər var. Həm də "vikipediya"da məzmunlu, etibarlı istinadlar zəngin olan məqalələr yaradılır və zənginləşdirilir. Bu istiqamətdə Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının könüllü "vikipediya" qrupları öz töhfələrini verirlər.

Qeyd edək ki, bir neçə ildir AMEA institutlarının əməkdaşları üçün könüllü olaraq "Vikipediya" təlimləri keçirilir. Təlimlərin keçirilməsində məqsəd AMEA-nın elmi müəssisə və təşkilatlarında könüllü "Vikipediya" qruplarının formalaşdırılmasıdır. Son bir ildə isə AMEA Rəyasət Heyəti aparatının "Elektron Akademiyası" şöbəsinin təşkilatçılığı ilə Mərkəzi Elmi Kitabxanada "Vikipediya" təlimləri təşkil edilir.

Azərbaycanlı alim Almaniya Arxeologiya İnstitutunun müxbir üzvü seçilib

AMEA-nın Arxeologiya və Antropologiya İnstitutunun direktoru, tarix üzrə fəlsəfə doktoru, dosent Fərhad Quliyev Berlində yerləşən Almaniya Arxeologiya İnstitutunun (DAI) müxbir üzvü seçilib.

Bu barədə Almaniya Arxeologiya İnstitutunun Avrasiya departamentinin rəhbəri, institutun Departamentlər və Komissiyalar üzrə icraçı direktoru, professor, doktor Svend Hansenin imzaladığı rəsmi təbrik məktubunda məlumat verilib və F.Q.

liyevin tezliklə müxbir üzv sertifikatının təqdimat mərasimində dəvət ediləcəyi bildirilib. Həmçinin məktuba Fərhad Quliyevın müxbir üzv seçilməsi barədə Almaniya Arxeologiya İnstitutunun Prezidenti professor, doktor Friederike Fless tərəfindən imzalanmış rəsmi bildiriş əlavə olunub.

Qeyd edək ki, dünyanın nüfuzlu Almaniya Arxeologiya İnstitutunun indiyədək 2315 müxbir üzvü müxtəlif ölkələri təmsil edən tanınmış arxeoloqlardır. İlk dəfə olaraq azərbaycanlı arxeoloq bu elmi ada layiq görülüb.

Анонс зелёной цивилизации, сделанный COP29

Месседж, прозвучавший в речи Президента Азербайджанской Республики Ильхама Алиева: "многие другие важные критерии должны служить основой для оценки эффективности страны, а не ее природные ресурсы, которые являются даром Всевышнего", - самый важный афоризм COP29.

Объявленный Президентом Азербайджанской Республики Ильхамом Алиевым "Год солидарности во имя зелёного мира" и 29-я сессия Конференции сторон Рамочной конвенции Организации Объединённых Наций об изменении климата дополняют друг друга по своей сути и целям.

Зелёное движение, которое возникло в стране в ходе "Года солидарности во имя зелёного мира", и выдвижение в ходе COP29 на передний план зелёной энергетики, призванной спасти мир от бедствий, которые могут возникнуть из-за изменения климата, по своей сути - глобальные события, направленные на защиту, сохранение и развитие различных стран и всего мира в целом. Мероприятия, которые реализуются в сфере движения во имя зелёного мира, предоставили Азербайджанской Республике право принимать у себя такое международное мероприятие глобального масштаба, как COP29. К тому же всестороннее и быстрое развитие независимой Азербайджанской Республики, её достижения на

международной арене создали широкие возможности для проведения COP29 на самом высоком уровне. Несомненно, передача эстафеты COP29 нашей стране является реальным отражением высокого авторитета Президента Азербайджанской Республики Ильхама Алиева среди мировых лидеров. Блестящая речь главы нашего государства на церемонии открытия - это манифест движения COP29. В этой глубоко содержательной речи нашли отражение основные реалии и перспективы COP29. Выступление господина Президента является презентацией реалий Азербайджана в рамках COP29, объективной оценкой миропорядка, прагматичным паролем ближайшего и далёкого будущего. Месседж, прозвучавший в речи Президента Азербайджанской Республики Ильхама Алиева: "многие другие важные критерии должны служить основой для оценки эффективности страны, а не ее природные ресурсы, которые являются даром Всевышнего", - самый важный афоризм COP29. В противном случае, мировые государства могут столкнуться с угрозой кризиса до того, как они полностью откажутся от

реальных "природных ресурсов, которые являются даром Всевышнего", и станут искать новые зелёные возможности для "зелёного перехода". Мысли Президента Азербайджанской Республики, которые прозвучали в форме меткого афоризма, выражают реалистичный взгляд на возможность рационального и своевременного использования природных ресурсов, не нарушая мирового баланса. Это - прагматичный призыв, указывающий на необходимость поиска правильного баланса доходов, которые будут получены от применения "природных ресурсов, которые являются даром Всевышнего", и зелёных технологий.

Сегодня во многих странах мира, в том числе и в Азербайджане, "природные ресурсы, которые являются даром Всевышнего", выполняют функцию устойчивого донора для претворения в жизнь целей COP29. На наш взгляд, более эффективно "зелёный переход" совершат те страны, которые для получения зелёных технологий имеют устойчивые доходы от реальных природных ресурсов. Таким образом, "природные ресурсы, которые являются даром Всевышнего", выполняют функцию зелёной трансформации между существующим устойчивым развитием и "зелёным переходом". Сегодня нефтегазовые доходы Азербайджана - это движущая сила, направленная на успешный "зелёный переход" в объявленных зелёной экономической зоной Нахчыванской Автономной Республики, Карабахе и Восточном Зангезуре, а также в движении "Великое возвращение". Несомненно, страны, имеющие "природные ресурсы, которые являются даром Всевышнего", а также построившие и развивающие зелёную экономику XXI века, опирающуюся на зелёную энергетику, получат в ближайшем будущем возможность выйти в ряд лидирующих государств. С этой точки зрения Азербайджан - одно из государств мира, которым несказанно повезло, потому что территория страны изобилует основными подземными и наземными природными богатствами, которые входят в известную таблицу Менделеева. Наряду с этим, на протяжении нескольких лет в Азербайджане под руководством Президента Ильхама Алиева проводится продуманная государственная политика, нацеленная на разработку модели экономики, не зависящей от нефти. В государственном бюджете Азербайджанской Республики доля доходов, полученных от аграрного сектора, туризма, транспортной сферы и сферы услуг, достаточно высока, и это служит устранению зависимости от нефти. Вызовы "Года солидарности во имя зелёного мира" и COP29 вносят в список доходов, не зависящих от нефти, финансовые возможности, которые будут получены от зелёной экономики и альтернативных источников зелёной энергии.

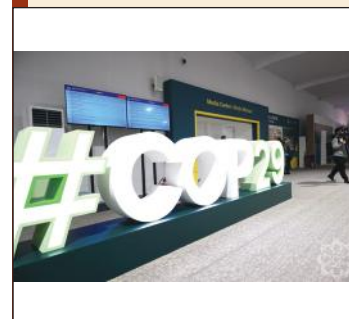
В настоящее время в Азербайджанской Республике реализуются широкомасштабные мероприятия, направленные на построение зелёной экономики. Помимо этого, в нашей стране также расширяются процессы реорганизации мероприятий по эксплуатации, переработке и выводу на рынок существующих природных ресурсов, опираясь на зелёные технологии.

(продолжение на стр.10)

Климатическая наука: основные выводы на 2024-й год

стр. 10 ⇨

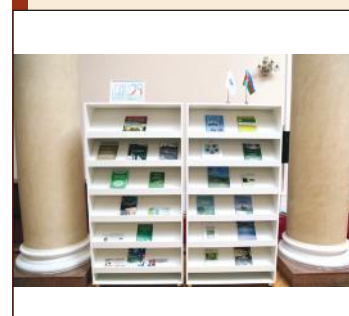
Синергия идей Президента

стр. 11 ⇨

Посол Азербайджанской Республики в РФ посетил ОИЯИ

стр. 11 ⇨

A book exhibition dedicated to COP29 was opened at ANAS

page 12 ⇨

Анонс зелёной цивилизации, сделанный COP29

(начало на стр.9)

В речи Президента Азербайджанской Республики Ильхама Алиева на церемонии открытия COP29 были подробно затронуты реализуемые в стране государственные программы и предусмотренные новые проекты, нацеленные на формирование инфраструктуры зелёной экономики и создание возобновляемых альтернативных источников зелёной энергии. В соответствии с реалиями современного мира, проводимая в республике целенаправленная политика преследует цели внести вклад в оздоровление атмосферы путем использования природных богатств, опираясь на зелёные технологии, построить зелёную экономику нового периода на основе зелёной энергетики и способствовать её продвижению. На наш взгляд, азербайджанская модель зелёной экономики может стать важным примером и для других стран мира. С этой точки зрения следующие мысли, которые прозвучали в речи Президента Азербайджанской Республики на церемонии открытия COP29 на Бакинском олимпийском стадионе, являются отражением реалистичного взгляда на современное понятие зелёной экономики: "Нельзя обвинять страны в том, что они обладают этими ресурсами ("природными ресурсами, которые являются даром Всевышнего" - И.Г.). Также нельзя ставить им в вину то, что они выводят эти ресурсы на рынок. Потому что рынок нуждается в них".

Это - концептуальная интерпретация и чёткое определение призыва не впадать в эйфорию в связи с переходом к зелёной энергетике и не рассматривать глобальную проблему в одностороннем порядке, а относиться к вопросу комплексно.

Ещё одним "зелёным подарком", который преподнес нашей стране и всему миру "Год солидарности во имя зелёного мира" и COP29, является расширение масштаба ди-

лога в данном направлении и его обогащение зелёными идеями и практическими действиями. Платформа диалога, организованная на высоком уровне в столице Азербайджана городе Баку в масштабе COP29, даёт зелёный свет диалогу культур, обмену новейшими зелёными технологиями и обсуждению зелёной трансформации.

Сегодня городок COP29, сооружённый на Бакинском олимпийском стадионе, превратился во всемирный многовекторный центр культуры диалога. Выставленные в павильонах, наглядно представляющих страны, экономические и технические новинки и зелёные научно-практические идеи, которые звучат в конференц-залах, вместе создают возможность для формирования абсолютно новых представлений о ближайшем и далёком зелёном будущем мира. На самом деле, дискуссии, которые ведутся в городке COP29 на Бакинском олимпийском стадионе, содержат в себе уроки новой зелёной картины мира.

Ставшие актуальными в последние годы в Азербайджане и во всем мире такие понятия, как зелёная экономика, зелёная энергетика, зелёная химия, биоразнообразие, экокультура, зелёная трансформация, цифровой мир, искусственный интеллект, электротранспорт, эколлингвистика, умное село и т.д., обусловили формирование зелёной терминологии. И зелёная терминология выполняет функцию разговорного языка современного зелёного мира, зелёных технологий. Понятие эколлингвистика в качестве синонима зелёной терминологии позволяет ещё более расширить этот процесс, что, в свою очередь, отражает особенности перехода мира на новый уровень развития - к зелёной цивилизации. Начиная с XVIII века, в истории человечества возникали новые цивилизации и происходили промышленные революции, причиной которых были изобретение парового двигателя, электричества, покорение космоса, созда-

ние Интернета, появление умных технологий. И сегодня зелёная энергетика, искусственный интеллект и цифровое развитие ведут человечество к новому этапу развития.

Таким образом, городок COP29 на Бакинском олимпийском стадионе объявил проблемы зелёной цивилизации главной темой зелёной повестки дня мира. В настоящее время городок COP29, сооружённый при использовании современных зелёных технологий, является великолепной трибуной мира для дискуссий о зелёной цивилизации.

Заявления и меседжи Президента Азербайджанской Республики Ильхама Алиева с трибуны COP29 - это анонс нового этапа развития зелёного мира.

Бакинская сессия COP29 - это всемирная конференция Организации Объединённых Наций на тему движения зелёного мира. Азербайджан, на высоком уровне организовавший многогранную плодотворную деятельность, безопасность, трансфер и досуг более 72 тысяч человек, представляющих 196 стран планеты, показывает пример создания многонационального материка под названием COP29. В этом смысле Бакинский олимпийский стадион символизирует Земной шар, Голубая зона COP29 - океаны, моря, реки и небо, а Зелёная зона - ландшафт и природу. Если учесть то, что в мифологии голубой цвет символизирует широту, а зелёный цвет - перемены, то можно прийти к выводу, что современная картина материка COP29 отражает тенденции развития XXI века. Мир, взаимное сотрудничество, справедливое зелёное общество, зелёные технологии, которые служат лишь для благополучия и развития, - все это призывы к зелёной цивилизации, которые звучат с великолепной платформы, построенной Азербайджанским государством, с материка COP29...

Те круги в зарубежных странах, которые не могут принять, переварить историческую Победу Азербайджана в Карабахе, движение "Великое возвращение", организованную на высочайшем уровне платформу зелёного развития COP29, - это несчастные люди, которые даже не ведают о том, что закрыли свои двери яркому Солнцу. В Азербайджане, как заявил перед всем миром с трибуны COP29 Президент Ильхам Алиев, более 250-ти солнечных дней в году. Столицу республики Баку издревле называют "городом ветров". Благодаря солнечной географии, зелёной энергии, зелёной экономике и умному цифровому развитию Азербайджан находится на пороге зелёной цивилизации.

Иса ГАБИББЕЙЛИ
президент НАНА, академик

14 ноября 2024 года

Академик Иса Габиббейли: "COP29 внес новизну в научное мышление"

В Национальной академии наук Азербайджана реализуются широкомасштабные мероприятия в рамках "Года солидарности во имя зелёного мира" и COP29. И COP29, и "Год солидарности во имя зелёного мира" изменили различные сферы общественной жизни в Азербайджане, например, экономику, а также внесли новизну в научное мышление. Этими мыслями поделился в своем интервью Азербайджанский президент Национальной академии наук Азербайджана (НАНА) академик Иса Габиббейли.

Учёный сообщил, что два года назад наши знания о зелёной энергетике могли показаться утопией: "А сегодня каждый знает, что в Азербайджане существуют источники возобновляемой энергии и на государственном уровне продолжают работы, направленные на использование этих источников. Что касается науки, появилась новая отрасль - зелёная энергетика, которая разъясняет, обуславливает и направляет применение зелёной энергии. Сегодня формируются новые понятия. Например, говорят о зелёном росте, зелёной химии, зелёных навыках. Такое впечатление, что мир дал зелёный свет формированию новой цивилизации".

Говоря о значении COP29, руководитель НАНА подчеркнул, что проведение данного мероприятия в Азербайджане развивает, обогащает, меняет экономику страны, различные сферы общественной деятельности, в том числе мышление.

Академик Иса Габиббейли продолжил: "Я считаю, что зелёное движение, привнесённое COP29, - зелёный свет для новой цивилизации. То, что это движение происходит в нашей республике, организация COP29 в Азербайджане, что стало возможным благодаря проводимой Президентом Ильхамом Алиевым политике, - эти факты свидетельствуют о том, что наша страна является одним из государств, которые идут впереди нового движения цивилизации, республика даже направляет это движение. В этом смысле "Год солидарности во имя зелёного мира" и COP29 продемонстрируют миру, что Азербайджан - один из центров цивилизации, один из центров, где формируется новая цивилизация".

Климатическая наука: основные выводы на 2024-й год

Президент НАНА академик Иса Габиббейли выступил на организованной в рамках COP29 международной научной конференции

В рамках мероприятий COP29, которые проходят на территории Бакинского олимпийского стадиона, при совместной организации Международного научного совета (ISC) и Технологического института Карлсруэ (Германия) состоялась международная научная конференция "Климатическая наука: основные выводы на 2024-й год".

На мероприятии выступили главный исполнительный директор Международного научного совета профессор Сальваторе Арико и профессор Технологического института Карлсруэ (Германия) Алик Исмаилзаде, которые подробно рассказали об основных целях и задачах конференции, а также о результатах, которые планируется достичь после дискуссий.

Выступив на конференции, президент НАНА академик Иса Габиббейли

рассказал о научной значимости COP29, выразил уверенность, что в ходе мероприятия появятся новые вызовы, отражающие современные реалии, и подчеркнул, что проведение этого международного мероприятия в нашей стране имеет большое значение. Руководитель НАНА отметил, что "Год солидарности во имя зелёного мира" и COP29 создают новое мышление во всех сферах общественной деятельности, в том числе и в науке, и новую цивилизацию в целом. Создается впечатление, что проходящие в Азербайджане мероприятия COP29 являются анонсом новой промышленной революции.

В мероприятии приняли участие приглашенные на COP29 влиятельные представители мировой науки, известные в международном научном пространстве ученые, сотрудники Президиума НАНА и представители СМИ ряда стран.

Синергия идей Президента

Основной лейтмотив деятельности

Ильхама Алиева - создание экологической цивилизации

Уже на третий день многие журналисты, аккредитованные на COP29, заявили об успехах в проведении этой международной климатической конференции. Тут и количество гостей, приехавших в Баку, их регламент, значимость провозглашенных целей и средств их достижения, желание принимающей стороны превратить масштабный форум в нечто большее, чем просто мероприятие.

Буквально каждый гость отмечает уровень и качество организации, решения логистических вопросов, особую доброжелательность и душевность хозяев. Об этом можно рассказывать долго, показывая конкретные цифры, сравнивая с тем, что происходило ранее. Но главное здесь в том, что COP29 стала результатом синергии идей и деятельности Президента Азербайджана Ильхама Алиева. И это, на наш взгляд, ее основной результат.

Азербайджан - автор нефтяной стратегии

Чтобы решить назревшие экологические проблемы современности, ограничить вред, наносимый природе и человеку, бороться с угрозами, человечеству нужна синергия в деятельности лидеров, государств, граждан и народов - одним словом, синергия выступлений и действий. В этом ключ к решению глобальных и региональных проблем. И именно такой подход демонстрирует глава нашего госу-

дарства, сумевший сконцентрировать внимание всей конференции на том, что геополитика, политика, экономика и цивилизационная нравственность в решении глобальных проблем современности дополняют друг друга, создавая надежду, что сложные и трудные проблемы будут разрешены.

Первым делом Президент страны акцентировал внимание на том, что сделано Азербайджаном для выполнения требований международного права, восстановления суверенитета, какой вред был нанесен природе и культуре Азербайджана, как страна ведет восстановительные работы, возводит умные города и села в Карабахе.

Для решения проблем нужна солидарность

Коснулся наш лидер и связей перехода к зеленой энергетике с солидарностью, экологических

проблем с искусственным интеллектом. Уже в этом видна синергия между справедливостью, восстановлением ущерба природе и движением к новым горизонтам экономики использования зеленой, чистой, возобновляемой энергетики.

В этом плане весьма интересной для участников конференции была информация Ильхама Алиева о том, что Азербайджан в XIX веке, по существу, дал старт нефтяной стратегии, в XX - пробурил нефтяные скважины в море, но, тем не менее, его никак не отнесешь к государствам, наносящим ущерб экологии.

Вопрос об ответственности, нравственности, морали, как правило, не бывает в экономике на первом месте. Но иначе обстоят дела, когда речь заходит о переходе к зеленой, возобновляемой энергии. И тут значимым оказалось выступление нашего Прези-

дента об ущербе Африке, колониальной политике больших государств и, прежде всего, Нидерландов и Франции, политика которой в ограблении природных богатств, использовании атома и атомного оружия нанесла огромный вред экологии островных государств - той же французской Полинезии.

Чрезвычайно важную роль в решении и осмыслении экологических проблем современности несут, естественно, не только выступления нашего лидера, но и та его огромная, поистине титаническая дипломатическая и политическая активность в том, что касается встреч, конференций и дискуссий с видными политиками мира. Обратим внимание на то, что в COP29 принимают участие главы многих государств мира (президенты и премьер-министры), выступления которых, по существу, меняют сознание людей, концентрируют их внимание на том, что для решения экологических проблем нужна солидарность.

Диалог - сложнейшая реальность

Конечно, все встречи главы нашего государства привлекают внимание экспертов и должны быть объектом исследования и осмысления, и, тем не менее, наше особое внимание привлечено к Турции, к России, странам Центральной Азии, Китая, и тем европейским государствам, которые активно взаимодействуют по вопросам энергетики с Азербайджаном. Одновременно значимо все то, что

связано с проведением коммуникаций по линии Север-Юг-Запад-Восток, учитывая, что наша страна является центром этих связей и отношений. Надо предполагать, что эти вопросы находятся в центре внимания не только наших партнеров, но и противников, а потому действенность этих контактов многое решает в судьбе региона.

И, наконец, о том, что является основным лейтмотивом деятельности Президента Азербайджана. Это - создание экологической цивилизации на основе ценностей, которые должны объединить весь мир, и даже - скажем пафосно - спасти его от угроз климатических перемен, нехватки воды, чистого воздуха, разрушения того, что называется культура мира. В этом контексте весьма значимым является его идея о диалоге культур, которым были посвящены многие форумы и панельные заседания COP29. Диалог культур есть центр, основной механизм того, что называется экологической цивилизацией, без которого она невозможна.

Диалог - сложнейшая реальность, его создание требует особой философии и морали, языка общения культур, лидеров и народов. COP29 на этом пути оказалась важной вехой, а Президент Азербайджана - персоной, способной на этом тернистом пути консолидировать мировую общественность в движении вперед.

Ильхам МАМЕДЗАДЕ,
директор Института философии и социологии НАНА,
профессор

Посол Азербайджанской Республики в РФ посетил ОИЯИ

18 ноября Объединенный институт ядерных исследований посетил Чрезвычайный и Полномочный посол Азербайджанской Республики в Российской Федерации Рахман Мустафаев. В состав делегации Посольства вошли советник Самир Ахмедов и первый секретарь Анар Казымлы. В ходе визита обсуждались вопросы активизации сотрудничества между азербайджанскими научными учреждениями и ОИЯИ, акцент был сделан на подготовке высококвалифицированных кадров для Республики Азербайджан.

Рахман Мустафаев провел встречу с представителями национальной группы Азербайджана в ОИЯИ, делегация посетила Лаборатории физики высоких энергий и нейтронной физики ОИЯИ, включая зал МРД ускорительного комплекса NICA. В ДК "Мир" для представителей посольства была организована экскурсия по интерактивной выставке "Базовые установки ОИЯИ".

Во встрече в дирекции Института приняли участие директор ОИЯИ Григорий Трубников, вице-директор Сергей Дмитриев, директор Лаборатории ядерных проблем Евгений Якушев, руководитель Департамента международного сотрудничества Отилия-Ана Куликов и руководитель национальной группы Азербайджана в ОИЯИ, старший научный сотрудник ЛЯП Назим Гусейнов.

"Для Азербайджана сотрудничество с Объединенным институтом ядерных ис-

следований и участие в нем имеет большое значение через призму как фундаментальной науки, так и прикладных дисциплин, которые могут иметь практическое значение для жизнедеятельности нашей страны", - подчеркнул Рахман Мустафаев. Прикладные проекты ОИЯИ в Азербайджане могут найти применение в таких сферах, как "зеленая" энергетика, протонная терапия опухолей, прогнозирование сейсмической активности и решение экологической проблемы обмеления Каспия. Рахман Мустафаев выразил признательность руководству института за создание комфортных условий для работы ученых из Азербайджана. "Мы будем двигаться и работать дальше", - отметил посол.

Касаясь задач подготовки молодого поколения ученых, Рахман Мустафаев предложил организовать на площадке Посольства встречу с презентацией научной

деятельности ОИЯИ для азербайджанских студентов, которые проходят обучение в технических университетах Российской Федерации. На сегодня около 8000 таких студентов обучаются в 42 ведущих вузах России. Кроме того, в Баку посредством сотрудничества с СПбГУ создается Российско-Азербайджанский университет.

Григорий Трубников отметил готовность Объединенного института активно включаться в подготовку кадров в интересах страны-участницы. Директор ОИЯИ подчеркнул, что сотрудники ОИЯИ из Азербайджана участвуют как в проектах института, так и в крупнейших международных коллаборациях ЦЕРН и в других европейских экспериментах. "Работая в международном коллективе, ученые получают тем самым причастность к большой науке. Возвращаясь в Азербайджан, эти специалисты фактически формируют вектора для образования в университетах по

фундаментальным наукам: математике, физике, химии и биологии", - резюмировал Григорий Трубников.

Директор института напомнил, что еще одной важной областью взаимодействия ОИЯИ - Азербайджан становятся цифровые технологии и работа с большими данными - в этой сфере также нужно развивать канал академического обмена. За последние годы, отметил он, существенно расширяются горизонты взаимодействия с университетами Республики. Григорий Трубников рассказал, что на следующей неделе планируется визит делегации ОИЯИ в Баку. Сотрудники института прочитают лекции в университетах и посетят ряд научных организаций страны.

Связи с национальными научными центрами Азербайджана существовали на протяжении всей истории ОИЯИ. Ученые Объединенного института сотрудничают с азербайджанскими коллегами по многим направлениям исследований и проектам института, включая ускорительный комплекс NICA и исследовательский реактор ИБР-2, теоретические исследования и исследования по нейтринной и астрофизике, информационно-вычислительную инфраструктуру ОИЯИ. В Дубне проходят обучение и стажировки специалисты из Азербайджана, регулярно происходит обмен научными визитами. Граждане этой республики регулярно участвуют в стажировках для молодых ученых и специалистов СНГ, а также стажировках ОИЯИ JEMS для административно-технического персонала.

SCIENCE

Newspaper of the Presidium of the Azerbaijan National Academy of Sciences

A book exhibition dedicated to COP29 was opened at ANAS

The opening of the book exhibition dedicated to the "Green World Solidarity Year" and COP29 was held at the Presidium of the Azerbaijan National Academy of Sciences.

In his speech at the opening ceremony, the President of ANAS, Academician Isa Habibbeyli said that the COP29 events organized in our country are continuing successfully. Hosting of COP29, one of the largest events of the world, in Azerbaijan is the result of the comprehensive and rapid development of our independent state under the leadership of President Ilham Aliyev, as well as achievements of our country made on the international stage. Academician Isa Habibbeyli also spoke about the scientific significance of the global event. He highlighted the historical importance of the COP29 events, noting that the Academy is represented at a high level and actively participating in scientific conferences of COP29. The head of ANAS drew attention to the fact that the book exhibition opened at the Academy showcases books published not only by the Humanitarian and Social Sciences Divisions of ANAS but also by other scientific divisions, adding that the exhibition will continue until the end of the COP29 events.

Later, the Vice President of ANAS, Academician Irada Huseynova and the Advisor of ANAS, Academician Adil Garibov delivered speeches, emphasizing that the books presented at the exhibition by the Academy's scientific divisions are a worthy contribution to the "Green World Solidarity Year" and COP29.

The opening of the exhibition was attended by the members of the Presidium of ANAS, department heads, and staff of the Presidium administration.

Academician Rasim Aliguliyev: "Artificial intelligence technologies will play an important role in solving green problems."

"The 29th session of the Conference of the Parties to the United Nations Framework Convention on Climate Change sets significant tasks for Azerbaijani science regarding formation of a green economy and a green society in our country, improving the ecological situation as well as expanding the use of alternative energy sources"- said the Vice-President of the Azerbaijan National Academy of Sciences (ANAS), the General Director of the Institute of Information

Technology of the Ministry of Science and Education, Academician Rasim Aliguliyev, in a statement to "AzərTAc".

Highlighting the challenges, tasks, and new priorities set by COP29 before Azerbaijani science, Academician Rasim Aliguliyev said that the application of artificial intelligence technologies offers great prospects for minimizing the negative impacts of digital technologies on the green world, as well as solving complex environmental problems.

The Academician underlined the importance of active participation of scientists and experts in solving global climate change problems. He noted that in order to form a healthy environment, digital technologies should be used to support solving of various green problems. It is extremely essential to analyze natural processes, collect vast amounts of data related to climate change in a timely manner, process it intellectually, and possess high-quality knowledge that is crucial for analysis and forecasting.

"We must provide scientific support for the calls of President Ilham Aliyev on the development of green technologies, the formation of a green society, and a green economy"-said the Vice-President of ANAS. According to him, in the context of innovations brought by the Fourth Industrial Revolution, specific scientific and innovative projects are intended in our country, including the establishment of new energy, transportation, and water supply infrastructures, as well as the intellectualization of other critical systems and ensuring cybersecurity.

The President of ANAS, Academician Isa Habibbeyli met with Nobel Prize laureate Muhammad Yunus within the framework of COP29

The President of ANAS, Academician Isa Habibbeyli met with Nobel Prize laureate and Chief Adviser to the Interim Government of the People's Republic of Bangladesh, Muhammad Yunus, at the Baku Olympic Center during COP29 events.

During the short meeting, they spoke about the mutual relations between the scientific institutions of the two countries.

Academician Isa Habibbeyli congratulated Muhammad Yunus on his appointment as Chief Adviser to the Interim Government of the People's Republic of Bangladesh and invited him to meet with the representatives of the scientific community at ANAS.

Climate Science: Key Results for 2024

An international scientific conference titled "Climate Science: Key Results for 2024" was held within the COP29 at the Baku Olympic Center, with the joint organization of the International Science Council and the Karlsruhe Institute of Technology of Germany. Professor Salvatore Arico, the Chief Executive Officer of the International Science Council (ISC) and Alik Ismailzade, a Professor at the Karlsruhe Institute of Technology of Germany delivered speeches at the event, highlighting the main objectives and tasks of the conference. They also discussed the expected results in detail after the discussions.

The President of ANAS, Academician Isa Habibbeyli made a speech at the conference, underlining the scientific significance of COP29. He expressed confidence that new challenges reflecting modern realities would emerge as one of the main expectations and emphasized the importance of hold-

ing this significant international event in our country. According to the head of ANAS, the "Green World Solidarity Year" and the COP29 international events create new thinking and a new civilization in all areas of society, including science. The COP29 held in Azerbaijan seems like an announcement of a new industrial revolution.

The event was attended by prominent representatives of world science, invited to COP29, internationally recognized scholars, members of the Presidium of ANAS and media representatives from several countries.

Academician Isa Habibbeyli: "COP29 has brought innovations to scientific thinking"

The Academician said that two years ago, our knowledge about green energy in the economic sphere might have sounded like utopia:

"However, today, everyone knows that there are renewable energy sources in Azerbaijan, and work continues at the state level to use these sources. As for science, a new field explaining, defining, and guiding green energy-green energetics has emerged. Today, new concepts have been formed. For example, people now talk about "green growth", "green chemistry", and "green skills". It is as if the world has given a green light to a new civilization".

Touching on the significance of COP29, the head of ANAS underlined that hosting this event in Azerbaijan contributes to the development, enrichment, and transformation of the country's economy, various spheres of society, and way of thinking.

"I think the green movement brought by COP29 is a green light for a new civilization. The fact that this movement is taking place in our republic, and that Azerbaijan is hosting COP29 as a result of the great policy pursued by President Ilham Aliyev, demonstrates that our country is one of the leaders in this new civilizational movement and even guiding it. In this sense, I think the "Green World Solidarity Year" and COP29 will introduce Azerbaijan as one of the centers of civilization in the world and as a creator of a new civilization.

The large-scale events are held at the Azerbaijan National Academy of Sciences within the framework of the "Green World Solidarity Year" and in connection with COP29. Both COP29 and the "Green World Solidarity Year" have brought innovations not only to various fields of social life in Azerbaijan, such as the economy, but also to scientific thinking- said the President of the Azerbaijan National Academy of Sciences, Academician Isa Habibbeyli, in an interview with "AzərTAc".

Редакционная коллегия:

Иса Габиббейли, Дильгам Тагиев, Ибрагим Гулиев, Наргиз Пашаева, Расим Алигулиев, Тوفик Нагиев, Ирада Гусейнова, Говхар Бахшалиева, Ариф Гашимов, Джамиль Алиев, Исмаил Гаджиев, Фуад Алиев

Главный редактор: Агагусейн Шукюров

Адрес: Баку, AZ 1001,
ул.Истиглалийат, 30, Президиум НАНА
e-mail: elm.nauka.gazet@gmail.com

Мнение авторов может не совпадать с мнением редакции.

Тираж: 2000